

„Énekeljetek neki új éneket, szépen zengjenek hangszereitek!”
(Zsolt 33,3)

**A Hódmezővásárhely-Ótemplomi Református Egyházközség
Igehirdető Lapjának melléklete 2026. június 28.
Emlékezés templomunk 130 éves orgonájára.**

A „Vásárhely és Vidéke” című napilap 1896. június 28.-i – napra pontosan 130 évvel ezelőtti - száma így írt:

„A helybeli református egyház ó-templomában szép ünnepély folyt le f. hó 25-én, pénteken délután 3 órakor. Ekkor avatták és szentelték fel ugyanis az újonnan készített orgonát, melyet az egyháznak egyik buzgó jótévője, Oláh Ferenc építtetett 5000 frt költséggel.”

A korabeli újságok már az orgona építése előtt is számtalan hírben, tudósításban beszámoltak a felajánlásról, az előkészületekről. A leghitelesebb forrásaink az Egyházközségünk által kezelt Hódmezővásárhelyi Református Egyházi Gyűjtemény levéltárában őrzött eredeti dokumentumok, melyek alapján jól nyomon követhető az orgonaépítés története. Az egyháztanács már az 1890-es évek előtt is több esetben foglalkozott az Ótemplomi orgonaépítés gondolatával, azonban anyagi okok miatt erre nem került sor.

Oláh Ferenc (1818 – 1908) tímármester, törvényhatósági bizottsági tag, presbiter 1895. január 16.-án a következő nyilatkozatot adta át Pap Imre ótemplomi lelkipásztornak:

Nyilatkozat.

Mely szerint alólírott, meggondolván, hogy jó igyekezetemet a kegyelmes Isten megáldotta és nekem módot adott arra, hogy áldozzak „a szentek szükségeire”, jól megfontolt szándékkal kijelentem, hogy egyházam ó templomába egy hús változatú orgonának megfelelően leendő felállítására magamat megajánlom és költségeit fedezni fogom. Feltétel-em itt egyedül az, hogy az orgona felállítása miatt most működő kántor urunk Sófalyv Ézsaiás úr semmi anyagi rövidséget ne szenvedjen. Kérés-em pedig, hogy az állítandó orgona homlokzatára nevem fölírassék.

Midőn a fentebbinek tudomásul vételét kérem, egyszersmint jelen soraim által felhatalmazom egyházamat, hogy az orgona felállítása végett a szükséges lépéseket megtegye.

Isten áldását kérve egyházamra,

vagyonok Hmvásárhelyen 1895 jan. 16. Oláh Ferenc

Levéltárunkban megtalálható az építés előkészítésének teljes irat-anyaga, melyből kiemelkedik a nyertes pályázó „*Soukenik János templom-orgona és harmónium építészete*” által 1895. július hó 18.-án beadott terjedelmes és minden részletre kiterjedő költségvetés. 1895. augusztus 21.-én aláírják a szerződést, melyben rögzítik az építendő orgona legfontosabb paramétereit, a 4846 forintos teljes költséget, a fizetési feltételeket, a három éves díjtalan garanciát.

Soukenik János (1860 – 1912) segédveit Pécsen töltötte Angster József orgonagyárában, később, 1894 és 1912 között működött Szegeden. A 18 esztendő alatt 22 új orgona készítéséről illetve több nagyobb átépítéséről maradtak fenn adatok. Munkássága a dél-alföldi régió, valamint a hazai protestáns egyházi zene kiemelkedő ipartörténeti örökségét képezi.

Orgonánkat kúpládás, mechanikus kivitelben, két manuállal (billentyűsorral) és húsz regiszterrel (azaz eltérő hangszínű sípsorokkal) készítette, melyek különböző kombinációjával ennél sokkal több hangszín hozható létre. A részletes kiviteli tervekből tudjuk, hogy az orgonaszekrénybe összesen 1095 darab síp (mintegy 760 db fém, és több mint 300 db fa) került beépítésre. A romantikus hangzásvilág eléréséhez a fémötvetek és a nemes faanyagok precíz arányára volt szükség. Ehhez ón és ólom változó arányú ötvözetét használta. A fa síptestekhez göröcsmentes lucfenyőt és borovi fenyőt, a sípok magjához keményfát, elsősorban tölgyet vagy jávort vett igénybe. A sípok nyelvét többnyire sárgaréz lemezek alkotják, a szelepeknél kiváló minőségű juh- vagy kecskebőrt használt.

Az orgona hivatalos átvételét neves szakemberekből álló bíráló bizottság végezte. Így dicsérték a mestert: „valóságos remekmű, messze földön nincs párja”. A helyi újság szerint az átvétel zárásaként a bírálók „az ilyenkor szokásos módon” az egyik sípra valamennyien felírták nevüket. Ebből a tudósításból tudjuk azt is, hogy az orgonán nyilvánosan először megszólaló mű a „*Nosza, ti, istenfélő hívek*” kezdetű 33. zsoltár volt.

Oláh Ferenc adománylevelében kitért arra, hogy az orgona felállítása miatt az ótemplomban akkor már 35 éve szolgáló idős és nagy tiszteletben álló **Sófalvy Ezsaiás** kántor (akkori szóhasználattal: *énekvezér*) hátrányt ne szenvedjen. Az egyháztanács ezt figyelembe véve, „illő nyugdíj” megállapításáról döntött és a kántor mellé Nagy Gyula tanítót bízta meg orgonistának. Sófalvy azonban 1897 novemberében elhunyt. Ezután pályázatot hirdettek az „ó-templomi orgonista kántorságra”. Orgonánk ekkor már messze-földön híres volt, amit a jelentkezők magas száma jól mutat. Ezek közül 23-at „próba-tételre” meghívtak, akiknek kötelező darabként az „*Áldjad, Ielkem, az Urat, és tiszteld,*” kezdetű 104. zsoltárt, és egy szabadon választott darabot kellett orgonakisérettel elénekelni. Az egésznapos meghallgatás után, **Darabos Lajost** választották meg, aki szintén hosszú ideig, 1935-ben bekövetkezett haláláig töltötte be ezt a tisztséget.

Orgonánkon az elmúlt több mint egy évszázad alatt természetesen több esetben végeztek kisebb javítást, hangolást, de átfogó, minden részletre kiterjedő teljes felújításra nem került sor. A hangszer felújítására 2008-ban a *Paulus Orgonaépítő Műhely* szakemberei segítségével került sor, amikor is a belső szerkezetet darabjaira bontva restaurálták. Kiemelten figyeltek arra, hogy egy-egy történelmi síp javítása, pótlása esetén az eredeti leírásban szereplő anyagokat használják fel, mert így a hangszer hangszíne nem változik meg az 1896-os eredetihez képest.

Az orgona – több mint száz éven át - a teljes szerkezeti felújításig a keleti karzaton helyezkedett el, ekkor viszont a torony felőli nyugati karzaton szerelik össze. Az áthelyezésnek köszönhetően az orgona mögötti boltíves mennyezet teljes szépségében láthatóvá vált, az addig eltakart ablak révén világosabb lett a templom, a tágasabb nyugati karzat sokkal kedvezőbb akusztikai feltételeket biztosított a hangszernek. Az orgonaszekrény külső restaurálására 2012-ben, a templom bútortáának felújításával egyidőben került sor. 2016-ban az orgona tisztítását, intonálását követően CD felvétel örökítette meg a szakemberek szerint is különlegesen szép hangú orgonán Dr. Karasszon Dezső orgonaművész játékát.

A 130 éves orgonatörténetünkől még két epizód kiemelése kívánkozik. Az első világháború idején nem csak a templomi harangokat vitték el hadi célokra, hanem sor került a jelentősebb fém orgonasípok begyűjtésére is.

Az 1917-es presbiteri jegyzőkönyvekből tudjuk, hogy az orgona homloksípjai közül a legnagyobb 54-et kiszerezték, és 85 kg súlyban, mint hadi célra használható fémhulladékot elszállították. A sípok pótlására csak évekkel később nyílt lehetőség. Az orgonát érintő másik fontos eseményre az 1960-as években került sor. Bár a templomunkban 1924 óta már volt villanyvilágítás, az addig emberi erővel, lábhajrással, taposással működött fűtatót ekkor látták el villanymotorral.

Néhány gondolatot érdemes szólni a református orgonahasználat sajátos történetéről is, amely a teljes elutasítástól a templomi liturgia központi elemévé válásig vezetett. **Kálvin János** szerint a zene Isten ajándéka. Az ember azonban ezzel nem tud méltóképpen élni, azaz egyedül Isten dicsőítésére használni, ezért hangszerek használatát nem engedte meg a gyülekezeti istentiszteletben. Úgy vélte, az orgona elvonja a figyelmet a tiszta Igétől és az imádságtól. Kálvin korában az istentisztelet egyetlen megengedett zenei formája a teljes gyülekezet által, hangszeres kíséret nélkül énekelt zsoltár volt. Később az orgona használatának gondolata egyre jobban érik, mert a kántorok – azaz az *énekvezérek* – nem bírnak a helytelenül éneklő gyülekezettel. Ezért hívják segítségül az orgonát az éneklés vezetésére egyre több helyen, így a szükség legyőzi a korábbi elveket. Az 1791-es budai zsinat hivatalosan is engedélyezte a magyar református templomokban az orgonák használatát ezért az csak a 18. század végétől és a 19. században vált általánossá. Az orgonajáték a református liturgiában szigorúan alá van rendelve a hirdetett Igének. Nem öncélú művészet, hanem a bűnbánat és a hálaadás eszköze.

Hazánk legrégebb – máig fennmaradt – orgonáját a soproni Szent György templom őrzi. Építését 1633-ban a bécsi Johann Wöckherl végezte. Vásárhelyen a reformátusok első orgonáját a szegedi Kováts István építette az Új-templomban 1840-ben, ezt követte az Ótemplomi orgona 1896-ban.

(Czegledi Ernő presbiteri jegyző)

Üzenet - A Hódmezővásárhely-Ótemplomi Református Egyházközség hivatalos igehirdető lapja és értesítője.
Adószám: 19982201-1-06 **Számla szám:** OTP Bank Rt. 11735067-20056821. Az igehirdető lap megjelenik minden vasárnap, az értesítő esetenként. Alapította és szerkeszti Bán Csaba lp. **Szerkesztőség:** 6800 Hódmezővásárhely Zrínyi u. 5.
Honlap: www.vasarhelyiotemplom.hu. **E-mail:** hodmezovasarhely-otemplom@reformatus.hu **Tel:** 62/241-817 és 06/30/326-0418, vagy 06/30/695-4254. Saját **YouTube** csatorna: [VásárhelyiÓtemplom](https://www.youtube.com/channel/UC...)